

onaj M. Šicla i M. Brandta. Ni pedagozi nisu zaboravljeni — nailazimo na interpretacije A. Antoša, B. Pilaša i J. Skoka. Valja pohvaliti izbor Nade Ive-
ljić iz školskih bilježnica osnovaca. Ti primjeri pisani dječjom rukom otkri-
vaju da likovi Ivane Brlić i danas vladaju dječjim srcem, samo u drugom
obličju, okruženi drugim suvremenim svijetom. Djeca su ih smjestila u svoje
vrijeme i svoj prostor.

Za nas će biti zanimljiv prilog Maje Bošković-Stulli, koji ukazuje na veze
i razlike između *Priča iz davnine* i usmene književnosti.

Na Donatovo mišljenje da i »osrednje spremni folklorista« može u osnov-
nim crtama klasificirati motive neke bajke, legende ili priče, nadovezat ćemo
kako bi takav pothvat u vezi s radom I. B. Mažuranić bio nepotreban. Maja
Bošković-Stulli nastoji otkriti izvore koji su izazvali bliskost priča Ivane Br-
lić s narodnima. Pred nama se otkrivaju žarišta inspiracije jedne epohe: na-
učna djela poput Nodilova o religiji Srba i Hrvata ili srodno djelo ruske mi-
tološke škole A. Afanasjeva. Na Ivanu Brlić naročito su sugestivno djelo-
vale narodne bajke. Autorica članka otkriva, nadalje, bliskosti u jeziku i stilu,
a uočava i neke greške spisateljčine u tumačenju mitoloških likova. (Ili tu
spisateljica možda podešava materijal dječjoj mašti?)

U drugom dijelu radnje M. Bošković-Stulli postavlja pitanje jesu li *Priče
iz davnine* i u svojoj unutarnjoj vezi bliske i vezane s narodnima. Razlike su,
kako uočava autorica, prilično velike. S jedne strane lakoća, opuštenost i
bujnost pera I. Brlić, a s druge strane stroga pravila narodne bajke: čvrsta
motiviranost, nedostatak međudimenzija u gradnji likova, razlika u strukturi.

Tako nas ova analiza navodi na to da ulogu narodne tradicije u *Pričama
iz davnine* smatramo u prvom redu poticajem.

Zbornik je opremljen bogatom bibliografijom o izdanjima djela I. Brlić-
Mažuranić, a donosi i pregled literature o autorici. (Za tisak priredila D.
Zmajević.)

Na kraju ne treba zatajiti da gotovo svi prilozi obiluju pohvalama autori-
ci, a jedva će se naći i po koja zamjerka; no radovi su dobro dokumentirani i
uvjereni smo da je takav ton na mjestu.

Nives Ritig

ZBORNİK ZA NARODNI ŽIVOT I OBİČAJE JUŽNIH SLAVENA, knj. 45, O
70-godišnjici Marijane i Branimira Gušić, Urednici LJUBO BABIĆ i FERDO
ČULINOVIĆ, Jugoslavenska akademija znanosti i umjetnosti, Zagreb 1971, 745
str. + 43 table i 2 geogr. karte.

Ova 45. knjiga »Zbornika« posvećena je 70-godišnjici života prof. Marijane
i akademika Branimira Gušića, člana i predsjednika Odbora za narodni život i
običaje. Bračni drugovi Marijana i Branimir Gušić ovim životnim jubilejem
navršavaju i pedesetu godišnjicu svoga zajedničkog znanstvenog rada. Od rane
mladosti njihov životni put sjedinio se u naporima terenskog, stručnog i znan-
stvenog proučavanja čovjeka, stanovnika Balkanskog poluotoka, u njegovu pri-
rodnom i društvenom kontekstu. Pola stoljeća njihova rada dalo je plodove ko-
ji su ponukali prijatelje, suradnike i učenike slavjenikâ da im posvete svoje
radove objavljene u ovoj reprezentativnoj publikaciji.

Prvi je prilog u knjizi poklon akademika Ljube Babića jubilarcima: *Nošnja
mlade žene iz okolice Siska*, pastel iz neobjavljenog dijela mape *Boja i sklad*.

Zatim slijedi uvodno slovo urednikâ akademika Babića i Čulinovića u kojemu se priopćuje da je Predsjedništvo Jugoslavenske akademije zaključilo, na prijedlog Odbora za narodni život i običaje, da 45. knjigu »Zbornika« posveti Marijani i Branimiru Gušiću. M. Marković prikazao je njihov svestran i plodan 50-godišnji znanstveni rad i priložio bibliografiju njihovih radova. Od studentskih dana povezali su Marijana i Branimir Gušić svoje lične živote i svoja znanstvena stremljenja. Bezimeni puk, kao podloga svemu historijskom zbivanju, i predajna narodna kultura, koja ostaje kao nepisani dokument ranih historijskih zbivanja, postali su predmet istraživanja mlade historičarke. Ona je kvalitetnu osnovu za rad dobila kao student profesora Šišića, Šenoae i drugih, pa je zajedno sa svojim životnim drugom u diskusionim kružocima tadanjih mladih intelektualaca, raščišćavala stručna shvaćanja i određivala dalji vlastiti znanstveni interes. Tako se, usprkos tome što još nije bilo etnologije kao sveučilišne katedre, razvijao njihov zajednički interes za proučavanje života i kulture čovjeka. Akademik Gušić završio je studij medicine, a stečena znanja povezao je s geografijom i historijom, kao područjem svojih znanstvenih studija.

Među prve rezultate rada spadaju *Etnografski prikaz Medvjednice* (M. G.) i *Mljet — antropogeografska istraživanja* (B. G.). Veze Marijane i Branimira Gušića s vodećim učenicima, kao što su bili Šišić, Cvijić, Kuba i drugi, utjecale su i na proširivanje njihova znanstvenog interesa i na njihovu orijentaciju na terensko proučavanje i direktan kontakt s ljudima. Tako oni upoznaju prostranstva Dinarskih planina, nepristupačne i malo poznate predjele cijele Jugoslavije. Pošto su u etnološkom i antropogeografskom radu prekoráčili prvu i osnovnu stepenicu — upoznavanje narodnog života na licu mjesta, krug problematike se širi uz pomoć svestranog pronicanja u stručnu literaturu, koje prati širina njihova znanstvenog uočavanja i kompariranje analizirane građe sa sličnostima u fondu kulture drugih naroda. Opravdana je primjedba M. Markovića da oni širinom pristupa svakom znanstvenom objektu impresioniraju kao pisci ili kao predavači i da su najbolji poznavaooci našeg dinarskog prostora i njegova čovjeka — gorštaka. Dok su antropogeografska istraživanja akademika Gušića usmjerena prvenstveno na Prokletije, Velebit, otok Mljet, Liku, dotle prof. Marijana Gušić kao muzealac i znanstveni istraživač s dinarskog područja postepeno prelazi i na proučavanje stanovnika Hrvatskog zagorja, Međimurja, Pokuplja i dijela Slavonije. Osim obrade pojedinih regija i etničkih grupa s etnohistorijskog aspekta, razradom vlastite metode dala je značajnih rezultata i u studijama o starom tekstilu, čipkama i drugim elementima naše materijalne kulture. Da ne ponavljamo činjenice iznesene u prikazu posvećenom njihovoj sedamdesetogodišnjici, treba kao zaključak istaći da su Branimir i Marijana Gušić svojim znanstvenim opusom potvrdili svoj objektivni i znalački pristup proučavanju antropogeografskih odnosa i etnologije naroda na Balkanskom poluotoku. Oni su nastojali pravilno vrednovati »građu iz narodnog života, koja izvan okvira pisanih izvora sadrži važne podatke za doznavanje historijske zakonitosti u prošlosti naših naroda«, po čemu ih možemo smatrati utemeljiteljima historijske etnologije u nas.

Radovi koje 45. knjiga »Zbornika za narodni život i običaje Južnih Slavena« sadrži obuhvaćaju gotovo sve etnologiji srodne znanosti. Tu su zastupljene: etnologija, antropogeografija, etnohistorija, etnosociologija, folkloristika, etnomuzikologija i druge grane nauka koje zadiru u pravo, ekonomiju, pret-

historiju. Teško je u tom širokom spektru dati o svemu meritorno mišljenje. Neka mi se stoga ne zamjeri što ću se zadržati uglavnom na onim radovima koji su mi po sadržaju bliži. Iako je redoslijed autora u »Zborniku« tekao abecednim redom, mogli bi se radovi grupirati i po drugim kriterijima.

U didaktičkom smislu vrijedan je prilog V. Žganca *Govor varijanata* (str. 725—742), iz kojega iskustvo autora govori budućim etnomuzikolozima. O. A. Zaninović otkrivanjem starijih pisanih dokumenata nadopunjuje prijašnja istraživanja običaja pobratimstva i utvrđuje ga kao svojinu Grka, od kojih smo ga mi preuzeli (str. 713—724). Ograničenost prostora bila je vjerojatno i ovdje uzrokom da se autor nije osvrnuo i na materijal izvan Balkanskog geografskog i etničkog prostora, koji bi mu možda pružio drugačiju sliku zaključka o tradiciji pobratimstva. Od radova koji govore o društvenoj sredini osebujan je prilog V. St. Erlich (str. 249—262) jer izražava stajalište stručnjaka s bogatim iskustvom u toj sferi etnološke znanosti. U članku je riječ o formiranju američkog naroda i njegova životnog stila kroz impresije stručnjaka koji je proučavao i američku i južnoslavensku društvenu sredinu.

Od niza antropogeografskih radova ukazala bih da radovi I. Baučića (str. 57—75), I. Crkvenčića (str. 207—214), S. Kulušića (str. 451—470), O. Lahmana (str. 471—489), J. Ridanovića (str. 615—634), V. Rogića (str. 635—651) utvrđuju današnje činjenično stanje uz osvrt na stanje u prošlosti i time pružaju podatke s kojima se u proučavanju društvene sredine mora računati. Oni su ujedno pružili konkretan putokaz za rješavanje nekih problema obrađivanih regija u bliskoj budućnosti. Radovi M. Barjaktarovića o Janjevu (str. 31—55) i J. F. Trifunoskog o stanovništvu Makedonije (str. 697—711) upoznavaju nas također s manje poznatim zbivanjima u proučavanim predjelima. S Bilo-gorom, relativno malo poznatim krajem, i njezinim poslovicama kratko nas upoznaje Z. Lovrenčević (str. 491—502). Uzroke promjena tradicionalnog seoskog pejzaža u Sloveniji u posljednja dva stoljeća analizira S. Ilesić (str. 351—364). J. Buturac donosi rezultate svojih dugogodišnjih proučavanja zajedničkog života Hrvata i Čeha nastanjenih u Požeškoj kotlini (str. 195—205). Zahvaća vrijeme njihova doseljenja, analizira njihove međusobne odnose i utjecaje, iznosi etnološke pojedinosti (na žalost bez popisa izvora i literature). Prikaz radova koji govore o društvenim odnosima završit ćemo radom M. Benca, koji analizira metode rada V. Bogišića i njegov pristup proučavanju građe (str. 91—105). Koristeći se uz postojeću literaturu i građom iz neobjavljena Bogišićeva arhiva u Cavtatu, autor prikazuje Bogišićevu naučnu metodu (planiranje istraživanja, štampanje upitnika i organiziranje suradnika koji po upitniku sakupljaju građu, intervju kao metoda ispitivanja, kontrola podataka itd.) da bi potaknuo na intenzivnije iskorištavanje Bogišićeve građe, tog vrijednog izvora za etnološka proučavanja.

U ovom »Zborniku« veoma su korisne studije o terminu »etnos« J. Bromleja (str. 187—194) te o naciji i etničkoj zajednici F. Čulinovića (str. 215—239). One nas uvode u saznanje srodnih znanosti o pojmu koji je predmetom i etnološkog rada. Rasprava B. Stullija (str. 663—678) osvjetljava društvene i ekonomske prilike i život na otoku Mljetu u 18. stoljeću. Prilogom M. Maleza (str. 503—514) obogaćuju se naša znanja o životu i kulturi prethistorijskog čovjeka na našem prostoru.

Etnički pojam »Morlaci« dosad je ostao nedovoljno definiran u geografskom i etničkom smislu. Studija G. Novaka (str. 579—603) otkriva pojed-

nosti, koncentrira ih da bi pokazala širu geografsku lokaciju Morlaka, historijsku transformaciju tog pojma u susjeda koji su s Morlacima kontaktirali do 18. stoljeća. Studija M. Markovića (str. 523—549) govori o kretanjima stočara na dinarskom području, od »primorske zone«, »centralno-planinske zone« do »vrhovsko-peripanonske zone«. Na temelju poznavanja terena i literature autor izvodi sigurne zaključke o oblicima stočarenja, koje dijeli u tri dinarsko-stočarske zone. Iduća znatno zastupljena tema u »Zborniku« jest narodno graditeljstvo i pokušstvo (R. Boričić, str. 157—164; P. Gabrić, str. 341—350; M. Ilijanić, str. 365—370; E. Kerecsenyi, str. 379—394), a presjek kroz naš širi prostor s temom »drevne tehnike« daje A. Freudenreich (str. 325—336), uz crteže, tabelu i slike. Iz kruga materijalne narodne kulture u radu K. Benc-Bošković (str. 107—128) prikazana je starinska nošnja Konavôki s analizom utjecaja koji su je oblikovali. B. Bazielić (str. 77—90) analizira u svojoj studiji slavenske i vlaške elemente na vezu u boji u Poljskoj i Jugoslaviji.

U članku O. Delorka (str. 241—248) s pjesničkim je razumijevanjem prikazan doživljaj smrti u dvije vrste poezije — narodnoj usmenoj i pisanoj. Folkloristi će obratiti pažnju i na rad M. Matickog (str. 569—577), u kojem autor vremenski određuje manje poznatu rukopisnu pjesmaricu M. Ivačković. Studija M. Bošković-Stulli (str. 165—186) govori o aktualnoj temi — folklorizmu. Autorica je na primjerima prikazala pojavu folklorizma u razdoblju hrvatskog narodnog preporoda u 19. stoljeću i u naše vrijeme, kada izmjene funkcija tradicionalnog folklora dobivaju osobitu važnost.

Na žalost, nije nam moguće detaljnije prikazati sve radove u ovom »Zborniku«. Navodim još neke priloge. N. Bonifačić Rožin (str. 137—156) na osnovi toponomastike i dokumenata (darovnice kralja Zvonimira) pokušava objasniti neke nejasnoće u tumačenju starih historijskih zbivanja na Krku; O. Fio (str. 263—278) govori o utjecaju suvremenih promjena na pomorska zvanja; V. Foretić (str. 305—324) osvjetljava porijeklo stanovništva i naselja na Korčuli; B. Kojić (str. 395—423) analizira industriju na morskim obalama svijeta da bi ukazao na potrebe adekvatnog razvoja na našoj obali; V. Čulinović-Konstantinović (str. 423—450) analizira porodične zadruge u Hrvatskom zagorju; S. Stepanov (str. 651—661) prikazuje tekst i melodiju jedne narodne balade s otoka Lastova; V. Maštrović (str. 551—568) uz retrospekciju obitavanja Hrvata na Jadranu opisuje Kasandrićev upitnik za zapisivanje folklorne građe o moru.

Autori kojima zadani okvir nije uža specijalnost potrudili su se da daju pri-log koji odgovara tradicionalnom profilu »Zbornika« napisavši opise i sjećanja o narodnim običajima (M. Bogutovac, str. 129—136; C. Fisković, str. 279—304; B. Fučić, str. 337—340; A. Marinović, str. 515—522; A. Šaulić, str. 679—692 i J. Šaulić, str. 693—696). Tim je priložima donekle srodan prikaz dosad jedinstvene izložbe narodnih nošnji na živim manekenima u Gorjani-ma kraj Đakova iz pera Lucije Karalić (str. 371—378).

Vesna Čulinović-Konstantinović

KAJ, časopis za kulturu i prosvjetu, glavni i odgovorni urednik STJEPAN DRAGANIĆ, Zagreb, god. I-III, 1968—1970.

God. 1968. počeo je izlaziti ovaj mjesečnik kao »časopis za kulturu i prosvjetu«. Svojim sadržajem obuhvaća sve oblike djelovanja na kulturnom polju